

ZVONKO BUŠIĆ

»ZLOČIN I KAZNA«

HRVATSKU će javnost, a posebno čitatelje HL, zanimati pismo koje je 20. ožujka 1979. federalnom sucu Johnu R. Bartelsu uputio ZVONKO BUŠIĆ, dakle uoči ublaživanja kazne njemu, Julie, Petru Mataniću i Frani Pešutu, do kojeg je došlo na 3. travnja 1979. u New Yorku; to je pismo svojevrсни dokument koji omogućuje autentičan uvid u pothvat od 10. rujna 1976. godine, koji je, kao nijedan događaj prije toga, pokrenuo i dinamizirao hrvatsku emigraciju i hrvatsku nacionalno-osloboditeljsku borbu općenito, do dotada neslučenih razmjera; ono nam još najviše govori o samim ljudima koji su izveli taj pothvat i koji su nas pozvali na dostojanstvo i slobodu. To pismo glasi:

Poštovani Sude,

u Vašem sudu sam optužen, Vi ste upravljali procesom, u Vašem sudu sam nađen krivim za sve optužbe i Vi ste, na 20. srpnja 1977. službeno izrekli kaznu – poslali ste me na doživotnu robiju.

20. srpnja 1977. je datum koji će mi trajno ostati u živoj uspomeni i ne samo zato jer sam toga dana bio poslan na robiju. Naime, toga sam dana, braneći svoje pravo na život i mjesto pod Suncem, pokušao, više Vama kao čovjeku nego kao sucu i predstavniku Zakona, s ljudskog stanovišta objasniti svoj prekršaj zakona i opravdati svoj položaj; toga dana je na čudan način kulminirala moja tridesetgodišnja prošlost, a taj dan je tako sudbinski odredio moju budućnost. Danas, nakon punih devetnaest mjeseci, dok Vam pišem ovo pismo, moje misli su usredotočene na taj nezaboravni dan, kada sam zadnji put stajao pred Vama i Vašim uvažanim sudom.

Na to ću se, s par misli kasnije vratiti, a sada si uzimam slobodu reći nekoliko riječi o našem procesu, sadašnjoj situaciji i našim nadama u budućnosti, nadama koje mnogo ovisе o Vama, poštovani Sude, o Vama kao sucu i još više o Vama kao čovjeku, o Vašoj filozofiji i Vašim uvjerenjima, pogledima na svijet i ulogu čovjeka u tom svijetu, – o Vašem sudu i odluci zavisi da li će se te naše nade ostvariti ili izjaloviti, jer Vi imate moć i možete nam omogućiti raniji povratak na slobodu i u život dostojan čovjeka.

Unatoč činjenicama da smo sve do sada izgubili, moje nade u ovu posljednju priliku pred Vama, su porasle, a očekivanja da ćete nam Vi smanjiti kaznu, odnosno skratiti vrijeme za mogući izlazak na uvjetnu slobodu, čine mi se prilično realnim. Taj svoj subjektivni optimizam sam izrazio svojoj supruzi, prijateljima i odvjetnicima, pa ga, eto, ni pred Vama ne želim tajiti mada mi se ne čini uputnim zasada o tome uopće govoriti.

Što se tiče našeg procesa, njegov ishod me nije mnogo iznenadio. Još u toku procesa, točnije onoga dana kad ste Vi

promijenili svoje mišljenje i dru Diamantu zabranili svjedočiti u moju obranu, meni je bila prilično jasna moja sudbina. Znao sam da će onakvom sastavu porotnika hrvatski nacionalni problemi biti i ostati španjolsko selo, da će njima biti gotovo nemoguće shvatiti situaciju u kojoj sam se nalazio, te razumjeti i povjerovati u moju životnu priču. U tom vidu, dr Diamant je, kao priznati ekspert i poznati psihoanalitičar, mogao malo uputiti porotnike i pomoći im da makar djelomično sagledaju uzvišene i humanističke motive koji su me vodili, te da donekle shvate i razumiju moj duhovni stadij u vrijeme kad je u mojoj glavi rođena ideja i stvaran plan, i uvjete koji su uzrokovali taj dramatičan čin. Upravo zbog toga, svjedočanstvo dra Diamanta bilo bi vrlo važno za cijeli proces, a posebno važno i odlučujuće za moju obranu.

Prije nego je započeo proces protiv nas, ja sam vjerovao i nadao se, da će Poštovani Sud, porotnike i sve one koji su pokazali interes za pravdu u našem slučaju zanimati odgovori na pitanje: "Što su tražili ovi ljudi a da im to današnja civilizacija nije mogla odobriti?" (Glavni pilot, Dick Carey), tko su ti ljudi?, što ih je natjeralo da planiraju tu dramu u stvarnom životu i da, bez obzira na opasnosti i posljedice, osobno prihvate glavne uloge i preuzmu svu odgovornost pred licem čovjeka i slovom zakona?, da li odgovara stvarnosti slika koju o njima iz dana u dan opisuju gotovo sve novine?, da li su obični kriminalci?, zalučeni fanatici?, neodgovorni avanturisti i bombaši?, teroristi?, počinitelji tragedije na La Guardiji?, ili je sve to, dijelom radi senzacije a dijelom

zbog nečijih interesa, neodgovorno pretjerivanje i okrivljivanje ljudi koji nisu u stanju, niti imaju načina, da se brane?

Zbog te vjere i tih nada, ja sam inzistirao ići na proces, ne pristati na bilo kakvu ponudu, koja nam se pružala kao nagodba. Nije me mnogo zanimalo da li ću na procesu dobiti veću ili manju kaznu. Moja glavna misao i briga je bila – ispraviti krivo stvorenu sliku o meni, mojoj supruzi, mojim prijateljima i mome narodu, sliku koja je tako zlobno i tendenciozno stvarana i prikazivana američkoj javnosti. Tu i takvu sliku o nama i Hrvatima uopće, je bilo lako servirati američkoj javnosti, jer, sredstva javnog informiranja su sistematski šutjela o Hrvatskoj i njeznim problemima, jer se već godinama namjerno prikrijavao genocid koji se provodi nad hrvatskim narodom. U zadnjih nekoliko decenija sve što se u američkom tisku moglo pročitati o Hrvatskoj i Jugoslaviji, bila je službena jugo-propaganda na koju beogradski diktatori troše ogromne svote novca. Prava je ironija da većina tog novca, u obliku pomoći i zajmova, dolazi od ljudi kojima se onda serviraju laži o toj umjetnoj državnoj tvorevini, te zagovara, brani i veliča genocidno jugoslavenstvo i beogradska tiranija.

Kada je veliki Voltaire poručio žurnalistima da budu – besplatni advokati istine i pravde, vjerujem da je uz moralna načela imao u vidu i opasnosti i posljedice, kad lažna propaganda, bez obzira na razloge, zavlada nad pravdom i prekrije istinu.

Jučer Vijetnam a danas Iran su američkoj javnosti dvije vrlo ozbiljne lekcije, dva primjera koji, svaki na svoj način upozoravaju, do kakvih problema i opasnosti bi sve moglo doći kada ljudi od sredstava javnog informiranja nesavjesno obavljaju svoje dužnosti. Istinu se tajilo, zločine prekrivalo, a propagandom manipuliralo mišljenje vlastite javnosti, pa nije nikakvo čudo da su nastali problemi, konfuzija, iznenađenja, iznenađenja...

Zbog ilustracije, dopustite mi da naveđem jednu usporedbu, koja mi se čini prilično realnom. Da je, prije pet ili deset godina, jedna grupa Iranaca posudila (protuzakonito) američki zrakoplov i iz njega uputila apel američkom narodu, protestirajući zbog politike i pomoći američke vlade diktatorskom režimu u Iranu, što bi se bilo dogodilo? Oni bi u slobodnom tisku bili prikazani kao fanatici i teroristi i na sudu osuđeni na doživotne robije, dok bi američka javnost bila uvjerenjena da je pravda zadovoljena, da su "teroristi" dobili ono što su zaslužili.

Međutim, danas, nakon što se čaša prelila, nakon što je istina izišla na vidjelo, ja sam uvjeren da bi slobodoljubivi Američani, ne samo razumjeli i simpatizirali s tom grupom iranskih "otmičara", nego bi mnogi od njih javno tražili da ih se pusti na slobodu. Možda bi jedna takva akcija bila potakla neke političare u američkom

ZVONKO BUŠIĆ: Cleveland, 1970.

ministarstvu vanjskih poslova, da preispitaju svoje stavove i bolje analiziraju situaciju u Iranu. Tada je bilo još na vrijeme i moglo se pronaći neko zadovoljavajuće rješenje, koje bi bilo u skladu sa slobodarskim i demokratskim principima ove zemlje, a u isto vrijeme (na dugi rok) osiguralo američke ekonomsko-strateške interese i odgovaralo nacionalnim probojima Iranaca. Danas će sve to biti mnogo teže, diktatura je ujedinila narod u vjerskom fanatizmu i teško će se pronaći izlaz i rješenje iz one konfuzije i kaosa.

Kao što sam ranije spomenuo, inzistirao sam ići na proces, jer nadao sam se da ću (poroti i sudu) moći objasniti pozadinu cijelog pothvata i da će mi se dopustiti da iznesem svoju životnu priču i kroz nju makar jedan mali dio zastrašujućeg genocida koji se sistematski provodi nad hrvatskim narodom, kao i dio terora kojeg beogradska tajna služba, Udba, vrši nad hrvatskim javnim radnicima u slobodnom svijetu. Nažalost, američko pravosuđe se zanima samo za "činjenice", tko, što, gdje i kada, dok su, kako i zašto zabranjene teme, a mi smo, poštovani Sude, bez odgovora na: kako i zašto, u očima porotnika morali biti, ne samo teroristi i kriminalci, nego i fanatici i luđaci.

Nakon što smo pred Vama izgubili proces, po redu i običaju, trebalo je ići na viši sud, žaliti se i tražiti da se taj proces poništi, te da nam se omogući novi, pravedniji proces. Već tada sam bio bogatiji za jedno veliko iskustvo, i iskreno Vam priznajem, moje nade na višem sudu su bile mršave i nikakve. Zbog toga su me Julie i odvjetnici morali dugo nagovarati i uvjeravati dok sam pristao da se i u moje ime uloži žalba na Prizivni sud. Naime, nakon što sam protuzakonito posudio (ne oteo) zrakoplov i nakon što je taj cijeli dramatični prosvjed, u nezamislivoj i misterioznoj smrti redarstvenika B. Murry dobio zastrašujuće obilježje i tragičan završetak, meni je bilo jasno da me se, po slovu zakona, može poslati na dugogodišnju robiju ili me eventualno ubiti, ako bi i to bilo u interesu američke vlade i njezine današnje politike. Ta slučajna, meni i danas neobjašnjiva tragedija, je na sebe svratila svu pozornost sredstava javnog informiranja i prikazivana je ne kao slučajna i nepredviđena nesreća, nego kao glavni dio plana, jer bez tog krvavog početka, teško bi bilo naš opravdani prosvjed prikazati kao terorističku akciju.

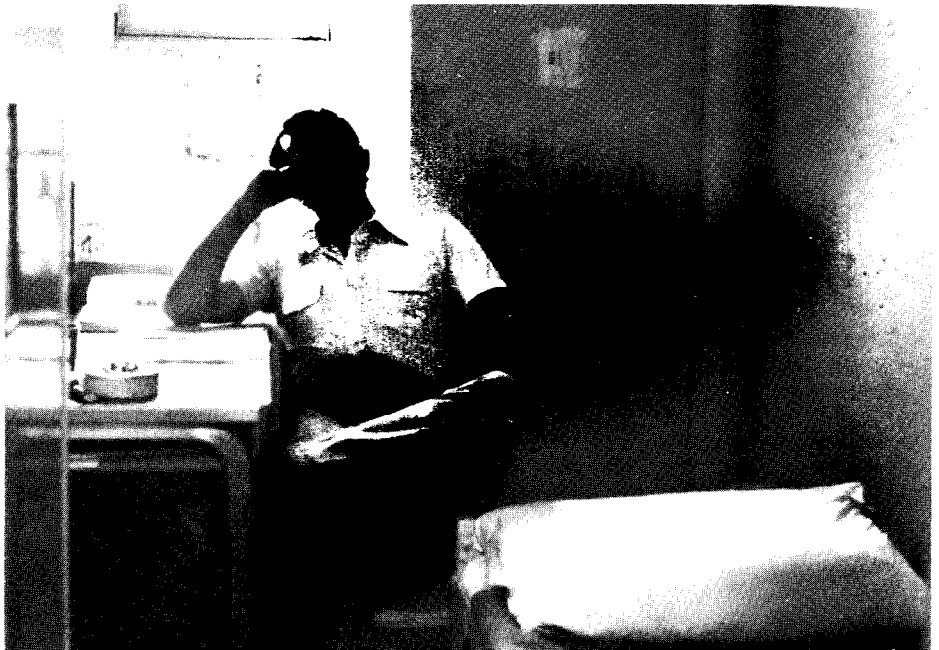
Kako prije procesa — u tisku, tako i za vrijeme cijelog procesa, smrt redarstvenika je isticana i naglašavana, da prekrije sve naše karakteristike, da zasjeni sva ljudska i humana obilježja našeg čina. Tako se prividna i trenutačna drama, kojoj sam planirao sretan završetak, na moju veliku žalost i nesreću moje supruge i prijatelja, te na žalost čitavog hrvatskog naroda, zbog slučajne smrti redarstvenika, pretvorila u tragediju s teškim i stvarnim posljedicama. Još uvijek ne shvaćajući, što se dogodilo u rupi za paljenje bomba, — da li je ljudska ili sudbinska ruka uzrokovala eksploziju, koja je: nanijela tragediju obi-

telji poginulog, teško optužila mene i moju suprugu i mnogo naškodila mojim prijateljima i našoj nacionalnoj stvari, — izražavam vjeru i nadu da će se jedamput u budućnosti i o tome malo više saznati.

Želim ovdje još jedamput ponoviti da je naša akcija posuđivanja zrakoplova u sebi nosila mnogo više antiterorističkih nego terorističkih obilježja, da se, dubljom i detaljnijom analizom njezinih uzroka i motiva, lako može otkriti njezin snažni humanistički ton, a da se nije dogodila ona nemila tragedija, ja sam uvjeren, da bi slobodoljubiva američka javnost mnogo bolje shvatila, mnogo bolje razumjela i mnogo blaže sudila naš prekršaj zakona.

Također Vam, poštovani Sude, želim još jedamput naglasiti, da sam cijelu stvar sam smislio i planirao i svaku sitnicu osobno učinio, uključivši i kupovanje karata i izbor krivih imena. Bio sam uvjeren da mi je to najbolji i najbezbolniji izlaz iz teške i smrtonosne situacije u kojoj sam

da su neki te Vaše riječi protumačili kao Vašu licemjernost, ali, poštovani Sude, budite uvjereni da je Vaš govor na 20. srpnja 1977. uveliko promijenio moje, kroz cijeli proces nagomilavano kritičko i negativno mišljenje o Vama kao sucu i o Vama kao čovjeku. Bez obzira na to kako ste se Vi kao sudac osjećali, bez obzira na to da li ćete nam sada usvojiti molbu za ublaženje osude i ostaviti otvorenu mogućnost našeg ranijeg izlaska na slobodu, ja ću za uvijek ostati uvjerenja — da je Vama kao čovjeku uistinu bilo jedno bolno iskustvo (kao što ste u otvorenom sudu izjavili) nas poslati na tako duge robije. Taj mi osjećaj pomaže očuvati optimizam i nadu za budućnost, to mi uvjerenje i u ovoj najmizernijoj situaciji pomaže sačuvati vjeru u čovjeka, dostojanstvo i slobodu, pomaže mi izdržati teška i ponižavajuća iskustva, koja su ovdje u zatvoru svakodnevna pojava. Biti na milost zatvorske birokracije i njezinih počesto primitivnih i nera-

se našao, te da je to jedini način da svjetskoj javnosti otkrijem genocid kojeg beogradska komunistička klika provodi nad hrvatskim narodom.

Na 20. srpnja 1977. — dan kada ste mi i službeno izrekli kaznu, ja sam konačno dobio priliku da sudu kažem ono što mi je za vrijeme cijelog procesa ležalo na srcu, da kroz nekoliko isječaka iz moga života pokušam objasniti zašto sam učinio ono što sam učinio. Teško je reći koliko sam u tome uspio, no ja sam Vam najiskrenije zahvalan da ste mi dopustili govoriti, jer to je za mene bilo veliko rasterećenje. Posebno sam zahvalan Vama kao sucu i kao čovjeku na razumijevanju koje ste izrekli u svom osobnom sudu o nama kao ljudima — da nas ne smatrate nikakvim kriminalcima ni teroristima, da ste uvjereni da je smrt redarstvenika bila puka nesreća, te na simpatijama koje ste u svom govoru izrazili prema patnjama i progonima hrvatskog naroda. Vjerojatno su mnogi, obzirom na težinu naših osuda, kroz to osjetili cijelu tragičnu ironiju našeg slučaja, mož-

zumnih stražara, kojih kompleks vlasti ponekad graniči s bolesti i sadizmom, te živjeti među najvećim kriminalcima i lopovima ove zemlje, je najdestruktivnije iskustvo — izvan smrti.

U svom govoru pred sudom sam, da bih Sud upozorio na ozbiljnost opasnosti za moj život u vrijeme dok sam pripremao "otmicu", posebno naglasio činjenicu — da su u zadnjih nekoliko godina petorica mojih osobnih prijatelja bili na najstrašnijem način umoreni po jugoslavenskoj tajnoj službi Udbi, koja slobodno djeluje na "slobodnom" Zapadu. Prije pet mjeseci, beogradski državni terorizam je u te svoje krvave anale dopisao ime Brune Bušića, poznatog hrvatskog javnog radnika, novinara i oporbenjaka. O Brunu kao čovjeku i Hrvat, mogao bih Vam mnogo govoriti, mogao bih mnogo pisati o njegovom karakteru, njegovim životnim patnjama i njegovom genijalnom duhu, jer poznavao sam ga dobro, cijenio i poštivao vrlo mnogo i volio više nego samog sebe, no ne želim Vas time uznemirivati i vrijeme oduzi-

mati. Ipak, dopustite mi da Vam pošaljem tri slike, koje na svoj tragični način mnogo toga kažu, objašnjavaju, potvrđuju i optužuju.

Godine porobljenosti, bez obzira da li crvene ili crne diktature, nisu uništile o-sječaj i želju za slobodom. Danas se iz mnogih krajeva svijeta, poput udruženih krikova, čuju zahtjevi za ljudskim pravi-ma i političkim promjenama. Pokazalo se i pokazuje, da instinkt za slobodom, indi-vidualnom i nacionalnom, može preživjeti i u najgorim brutalnostima totalitarizma. Čežnja za slobodom postala je vrlo zna-čajna činjenica u međunarodnoj politici, i krik hrvatskog naroda za ljudskim pravi-ma i slobodom, krik naroda koji se kroz duga i krvava stoljeća održao na rubu smr-ti, —neće se, ja čvrsto vjerujem, ugušiti i ne smije nestati kao glas vapijućeg u pusti-pustinji.

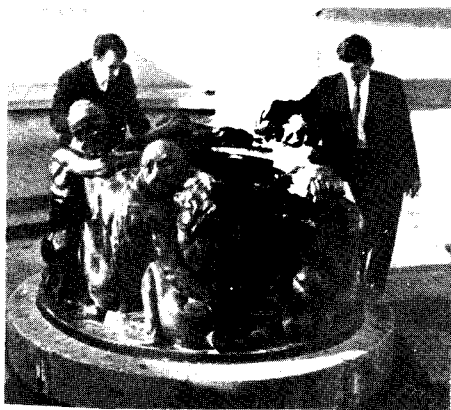
Unatoč činjenici da je službena politika a-meričkog ministarstva vanjskih poslova već godinama za status quo u Jugoslaviji, unatoč činjenicama da američka vlada pomaže beo-gradsku diktaturu i podržava genocidno jugo-slavenstvo, ekonomski, politički, vojno i poli-cijski, ja još uvijek imam nade i vjerujem da će se, u svjetlu današnjih događaja u svijetu, ame-rički stavovi prema umjetnim državama i diktatorskim režimima morati preispitivati i mijenjati, da će se američka politika početi vraćati izvornim načelima osnivača i utemelji-telja ove velike zemlje, uzvišenim principima slobode i pravde izraženim u američkoj Dekla-raciji nezavisnosti.

Na koncu Vas, poštovani Sude, želim zamo-liti i tu svoju molbu posebno naglašavam. Ako, kada budete razmišljali o posljednjoj Vašoj odluci o nama i našem slučaju, dođete do zaključka da meni osobno ne ćete (ili ne možete) skratiti vrijeme tamnovanja, tada Vas u ime pravde i humanizma zaklinjem, da ublažite kazne mojoj supruzi i mojim suoptuženim prija-teljima. Za vrijeme našeg procesa sam u nekoli-ko navrata istaknuo, u svom govoru pred sudom ponovio i ovdje Vam ponovno naglasio, da sam osobno čitavu stvar organizirao i pripremio. Bez obzira na razloge i uzroke, bez obzira na okolnosti koje su uvjetovale "otmicu" zrako-plova, ja za taj čin snosim cijelu moralnu odgo-vornost i oni uistinu nisu zaslužili da iza za-tvorskih zidina provedu najbolje godine svojih života. A Vama, poštovani Sude, želim dobro zdravlje, da poživite i da se osobno uvjerite, da hrvatski "otmičari", uz slobodu i pravdu, cijene i poštuju i zakone zemlje koja im je dala utočište.

S poštovanjem,

ZVONKO BUŠIĆ

Lompoc, 20. ožujka 1979.

ZDENAC ŽIVOTA, ZAGREB, travnja 1967:
ZVONKO BUŠIĆ (prvi zdesna)